

David Nitschmann-Tesař, první biskup obnovené jednoty bratrské

POODŘÍ č. 2/2007, s. 36–38

Z dlouhé řady Moravských bratří vedle Kristiana Davida a hraběte Zinzendorfa je nejčastěji zobrazován portrét Davida Nitschmanna – biskupa. Muže se sympatickou dobráckou tváří s vyrovnaným úsměvem, k jehož charakteristice se často přidává, že vykonal asi 50 cest po moři.

David Nitschmann se narodil 18. 12. 1695 v Suchdole nad Odrou v usedlosti č. p. 187 jako nejmladší ze čtyř dětí ve staré bratrské rodině Georga Nitschmanna. O něm David ve svém životopise píše: „Můj otec Georg Nitschmann byl zbožný a poctivý muž. Měl mnoho luterských a reformovaných knih, ve kterých si pilně čítával. Každou neděli shromáždil svou rodinu, zpíval s ní některé písně ze starého bratrského zpěvníku a předčítal kázání.“ David o svém duchovním životě hodně přemýšlel, hledal pravou cestu, aby dospěl ke spasení. Přesto se v r. 1716 rozhodl, že bude vojákem a odešel s jedním přítelem do Hranic. Když viděl, že se jeho přítel ve společnosti vojáků vychloubá špatným chováním, vzpamatoval se a přál si, aby nebyl odveden, což se mu splnilo. Neodvedli jej pro nízký věk. Stále více se pak zabýval svým duchovním stavem, scházel se a četl si v Bibli s několika svými vrstevníky. Od jedné staré ženy z Těšína, která v Suchdole žebrała a zpívala při tom duchovní písně, získal knihu J. A. Steinmetziho, pietistického faráře v nedávno zřízené evangelické farnosti v Těšíně. Kniha jej oslovila natolik, že se tajně vydal večer o Vánocích 1722 do Těšína přes přísný zákaz vrchnosti. Do půlnoci se dostal do Frýdku, kde tvořila Ostravice hranici mezi Moravou a Slezskem. Jelikož byl most hlídán, musel se přebrodit, přičemž při uklouznutí ztratil botu. Za svítání dorazil do Těšína, kde se setkal se Steinmetzem. Setkání na něj hluboce zapůsobilo, doma se pak scházel se svými přáteli ještě častěji. Steinmetz poslal do Suchdolu Kristiana Davida, který rok před tím založil pro tajné evangelíky z Moravy v Sasku městečko Herrnhut. Ten kázal po večerech u Davida Schneidera za účasti mnoha lidí. Výsledky jeho činnosti nabyly takových rozměrů, že to neušlo pozornosti majiteli panství a začalo vyšetřování. David byl mezi prvními pěti exulanty.

V této skupině mladíků byli tři stejného jména, kromě něj to byli David Nitschmann (1703–79) později zvaný Syndikus, David Nitschmann (1696–1729) později zvaný Konfessor (zemřel ve vězení), dále Johann Teltschik (1696–1764) syn rychtáře a Melchior Zeisberger (1701–81), syn svobodného sedláka z Horního dvora. V Herrnhutu později všichni zaujali významná místa, proto je dějiny označují jako „Pět sloupů církve“. Nečekali na vyšetřování a utekli ze Suchdolu večer 2. května 1724. Jejich jedenáctidenní cestu popsal ve svém deníku D. N. Syndikus. (Publikován byl v POODŘÍ 2/2006.) David se vyučil u Kristiana Davida tesařskému řemeslu, které bylo velice potřebné při pozdějším budování dalších osad. Již v r. 1725 se vydal zpět na Moravu, odkud přivedl otce stiženého mrtvicí. O rok později v r. 1726, když se Herrnhut zmítal v názorových neshodách, uvažoval vážně o odchodu. Aby tyto myšlenky zapudil, vybudoval společně s Martinem Doberem dům v dnešní Žitavské ulici a oženil se s Rosinou Schindlerovou z Kunína. Z tohoto manželství se narodily tři děti: Anna 1729, Christian David 1731 a Marie Magdaléna 1734.

Památného dne 13. srpna 1727 došlo k duchovnímu sjednocení herrnhutských a obnovení Jednoty bratrské. Dramatické události vytvořily zvlášť úzké přátelství s hrabětem Zinzendorfem, který jej učinil správcem-majordomem. Na podzim 1727 opět cestoval tajně na Moravu pro další Suchdolaný.

Důležitým posláním byl pověřen v r. 1728, kdy s J. Teltschikem ze Suchdolu a W. Neisserem ze Žiliny vykonali diplomatickou cestu do Anglie ke královskému dvoru, aby tam oznámili obnovení Jednoty bratrské. Cestou navštívili univerzitu v Jeně, kde nadchli při disputacích studenty.

V tomtéž roce v říjnu byl zvolen jedním ze čtyř starších, kteří pak řídili obnovenou Jednotu bratrskou. Bylo to období velkého zápasu o prosazení Jednoty a David stál stále v čele. V r. 1729 byl pověřen ještě jednou navštívit s Martinem Doberem probuzené studenty v Jeně a Livonii (Lotyšsko). Cestou se dostali do velkého nebezpečí, když loď zachvátil požár, který se stěží podařilo uhasit.

David byl i při počátcích velkého Zinzendorfova projektu dát příležitost všem lidem na světě, aby jim bylo nabídnuto křesťanství. Hrabě sestavil v r. 1728 tým mladíků, které vyučoval geografii, cizím jazykům, medicíně a teologii. Brzy se to stalo potřebným. V r. 1731 se vydal s Zinzendorfem na korunovaci dánského krále Christiana VI. a z této cesty přivezli do Herrnhutu černocho Antonína. Ten jim vyprávěl o svých dvou sestřích, které žily na ostrově Sv. Tomáše jako otrokyně. Ihned se několik bratří nadchlo pro cestu na Sv. Tomáš v Karibské oblasti. Pro tento úkol byl vybrán Leonard Dober a David Nitschmann jako doprovod. V ranních hodinách 21. srpna 1732 se rozloučili se sborem a pěšky šli do Kodaně, kde nastoupili na Holandskou loď. Po desetidenní cestě přistáli 13. prosince na Sv. Tomáši, kde žili ve velice těžkých podmínkách černí otroci. Aby se s nimi mohli dostat do styku, byli ochotni se stát sami otroky. Byla to jedna z neznámějších misijních cest. David se z ní po roce vrátil, aby Jednotu informoval o tamních podmínkách a výsledcích misijní práce.

V r. 1734 jel s hrabětem Zinzendorfem do Švédům patřícího Stralsundu, kde hrabě inkognito skládal teologickou zkoušku. Bylo to již v období jeho neustálého pronásledování. Spolu pak navštívili Holštýnsko, kde jednali o možnosti založení nové osady Pilgeruh.

V tomto období vyvstala otázka svěcení vlastních duchovních. Zinzendorf se tedy obrátil na dvorního kazatele v Berlíně Daniele Ernesta Jablonského, vnuka J. A. Komenského, který byl biskupem polské větve Jednoty bratrské. Ten dne 13. 3. 1735 vysvětil Davida Nitschmanna na biskupa za přítomnosti dvou svědků z Českého Rixdorfu s oprávněním provádět vizitační návštěvy zámořských sborů a ordinovat tam pastory a ostatní pracovníky sborů Jednoty bratrské. Bylo mu 40 let.

Brzy na to v srpnu 1735 odcestoval s druhou skupinou kolonistů do anglické kolonie Georgia v Severní Americe. Cestoval stejnou lodí jako John Wesley, pozdější zakladatel metodistické církve, který ve svém deníku obdivně popisuje klid a statečnost herrnhutských za velké bouře. V Georgii založili prosperující město Savannah a misijně působili mezi indiány Cherokee. Odsud odcestoval David r. 1736 přes Jižní Karolinu a Pensylvánii do New Yorku a zpět do Herrnhutu, kam s sebou přivezl známou postavu-černouška Jupitera.

V té době byl již Zinzendorf na 10 let ve vyhnanství pro přijímání emigrantů z Moravy. Spolu cestovali r. 1737 do Anglie, kde dosáhli uznání Jednoty od hlavy anglikánské církve arcibiskupa Pottera z Cantenbury. V tomtéž roce se osobně účastnil vysvěcení Zinzendorfa na biskupa Jednoty.

R. 1738 vyjednával povolení k vybudování Herrnhagu v Porýní jako druhého střediska Jednoty. Se svou sestřenicí Annou Nitschmannovou a strýcem Davidem Nitschmannem-Kolářem odcestoval 1740 do Pensylvánie, kde koupil v pustinách pozemky, na nichž založili Bethlehem, dnešní univerzitní město. Byl sice biskupem, ale nepřestával být i tesařem při budování Herrnhagu, Bethlehemu a jiných osad.

R. 1742 se plavil opět do Karibiku, kde vykonal vizitace a po návratu opět zůstal v Bethlehemu do r. 1744. Při návratu do Evropy byla jeho loď zajata španělskou fregatou a on byl držen do r. 1745 v pevnosti San Sebastian ve Španělsku. Následující tři roky se zdržoval v Evropě v Dánsku, Norsku a Slezsku a pak cestoval opět do Severní Ameriky zakládat osadu v Maryland. Brzy se však vrátil do Evropy – Walesu – najít tam vhodné místo pro novou bratrskou osadu. Odejel pak do Německa – Herrnhagu, kde měli bratří seminář.

Tam mu také 10. 8. 1753 zemřela žena Rosina. V dubnu 1754 přivedl velkou skupinu bratří do Bethlehemu v Pensylvánii. Oženil se tam 7. 9. 1754 s Marií Barbarou Leimbachovou z Hühstattu, vdovou po Friedrichu Martinovi, misionáři a biskupu pro Východní Indii. Následovalo jeho úsilí založit v Ulster-County ve státě N. York osadu, což se nezdařilo.

V r. 1755 navštívil Wachau, kraj v Severní Karolíně a na podzim působil v indiánském sboru Gnadenhüten na řece Mahony. Poté, co odjel, byla osada nepřátelskými indiány zničena, přičemž přišel o život i Martin Nitschmann ze Suchdolu č. p. 136.

V r. 1756 se odebral do Warwicku (Pensylvánie), kde založil osadu Litice. Zde se mu narodila dcerka Anna Maria (v dospělosti se provdala za potomka Suchdolana misionáře Heckenweldera).

Od r. 1761 trvale bydlel v Bethlehemu, ale ještě 1766 visitoval 5 sborů a 14 misijních stanic v Pensylvánii a připravoval provincionální synodu. Ve stáří jej sužovala pakostnice (kloubové revma), takže se věnoval hlavně archivnictví a od r. 1769 byl generálním archivářem pro Ameriku. Zemřel v Bethlehemu ve svých 77 letech dne 8. října 1772.

Sepsat krátký životopisný článek o Davidu Nitschmannovi, aby netrpěl heslovitostí, nelze. Každá jeho cesta by vydala za samostatný zajímavý cestopis.

V místě jeho rodného domu (naproti Úřadu městyse Suchdolu n. O.) Historicko-vlastivědná společnost MORAVIAN založila v r. 1996 Park Moravských bratří, kam jsou vysazovány stromy z míst, kde Moravští bratři ze Suchdolu působili.

Daniel Říčan, MORAVIAN, Historicko-vlastivědná společnost v Suchdole nad Odrou

Použitá literatura:

- Mannsbart C. (1995): David Nitschmann první biskup obnovené Jednoty bratrské, Suchdol n. O.
Říčan G. A. (1970): Dědictví Komenského na Kravařsku, Suchdol n. O.
Schiller J. (1945): Vypravujeme si o obnovené Jednotě, Semily
Vančura V. (1911): Obrazy z dějin Jednoty bratrské, Praha
Weinlick J. R. (2000): Hrabě Zinzendorf, Jindřichův Hradec